

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ БУРЯТИЯ
ГБОУ «РЕСПУБЛИКАНСКИЙ БУРЯТСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ
ЛИЦЕЙ-ИНТЕРНАТ № 1»

РАССМОТРЕНО:
МО учителей бурятского
языка и литературы
Руководитель МО
Мунжуева М.Б.

_____
Протокол № 11
от «22» мая 2023 г.

СОГЛАСОВАНО:
Зам. директора по УВР

Цыбикова Д.Д.
_____
Протокол № 1
от «31» 08 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО:
Директор ГБОУ
«РБНЛИ № 1»

Июбижонов Б.Б.
_____
Приказ № 7
от «31» 08 2023 г.

Рабочая программа
учебного предмета «Буряад литература»

для класса 7 общего образования
на 2023-2024 учебный год

Составитель: Лубсанова Ц. В.
учитель бурятского языка и литературы

1. Тайлбари бэшэг

Тус программа гүрэнэй Федеральна стандарт, Буряад Республикын Хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерствын туршалгын программа баримталан табигданхай. Буряад дунда хургуулида буряад литература хуралсалай предмет боложо үзэгдэнэ.

Программа иимэ хубинуудһаа бүридэнэ: тайлбари бэшэг, хуралсалай-тематическа түсэб, программын байгуулга ба удха, календарно-тематическа түсэб, хурагшадай мэдэсэ шадабариин гол эрилтэнүүд, хуралсалай-методическа хангалга, хабсаргалта.

VII классай литературын курс хурагшадые уран зохёол абьяастайгаар уншаха дуратай, ходорхойгоор, тодо зүбөөр уншаха шадабариинь хүгжэхэ, уншаһан зохёолоо ухаандаа буйлуулан, удхыень зүбөөр элирүүлэн ойлгодог, һонирходог болгохоһоо гадна хурагшадай зохёол шудалан, шэнжэлэн үзэхэ эхин дадалнуудые бүридүүлхэ, түрэлхи литература тухайгаа юрэнхы мэдэсэтэй болгохо гэһэн зорилгонуудые табина.

VII классуудта буряад литературын программа соо оруулагдаһан зохёолнууд бүхыдөө эхинһээ адаг хүрэтэр уншагдахаһаа гадна, шэлэгдэн абтаһан эпическэ зохёолой зарим хэһэгүүд уншагдахаар хараалагдана. Зохёолой удха тухай хөөрэлдөөн, эхин шатын шэнжэлэл хэжэ хуралга имагтал литературна текст дээрэ хүдэлэлгэһөө эхитэй. Тиимэ дээрэһээ эндэ хурагшадта хандан хэлэхэ багшын үгэдэ тусгаар эрилтэ табигдана.

Уран зохёолой гол удха, байгуулга, хэлэ зүбөөр ойлгуулха, хурагшадай һанал бодол зүбөөр бүрилдүүлхэ, ухаалдюулжа хургаха хэрэгтэ шанар һайнтайгаар, зүбөөр эмхидхэгдэһэн литературна шэнжэлэл ехэ удха шанартай. Класс бүхэндэ хэлэ хүгжөөлгөөр тусгаар саг хараалагдана.

2. Нуралсалай-тематическа түсэблэлгэ

№	Сэдэбүүд	Сар
1.	Оршол	1
	Арадай аман зохеол	
2.	Түүхэ домогууд	1
3.	«Балжан хатан» гэхэн түүхэтэ домог	1
4.	Буряад арадай XVIII-XIX зуун жэлнүүдэй бэшэмэл зохоолнууд. «Балжан хатан» туужа домог.	3
	«Балжан хатан» туужа домог.	1
	«Бабжа Барас баатар» гэхэн домог тухай	1
	«Бабжа Барас баатар»	2
	Нургаалай уран зохеол	1
	Эрдэни Хайбзун Галшиев- буряад арадайнгаа шэдитэн	1
	Бэлиг-үүн толи-шэдитэ зүйл мэтэ	2
	Буряад арадай XVIII-XIX зуун жэлнүүдэй бэшэмэл зохоолнууд.	1
5.	Вандан Юмсуновой ажаябуулга, зохоолго. «Эрдэмтэ Соохор моритой Эрилтэй хаан»	9
	Буряад уран зохеол	
	Түрэл хэлэн	
	Н.Г.Дамдинов, Түрэл хэлэн, түрэхэн дайда.	2
	Д.А.Улзытуев, Буряад хэлэн.	2
	Б.Батхуу, Аялгата найхан буряад хэлэмни.	2
	Д.Ц.Дамбаев, Хүн тухай дуун.	1
	Г.Ц.Дашабылов, Талын хүн.	1
	М.Ж.Самбуев, Минии таабай.	1
	Ц.-Д.Хамаев, Мэхэшэн, Худалшан	1
	Роман тухай ойлгосо	1
	Ч. Цыдендамбаев «Банзарай хүбүүн Доржо» роман.	13
	Туужа тухай ойлгосо.	1
	Автобиографическа зохоол тухай ойлгосо.	1
	Д.О.Батожабай, Шалхуу Рабданай хөөрөөнөө.	10
	Ц. Номтоев «Шагжын хула»	6
	Хөөрөөн тухай ойлгосо.	1
	Уран зохоолой герой тухай ойлгосо.	1

	Б. Ябжанов «Хэрмэшэ».	4
7.	Ж. Тумунов «Талын бүргэд».	4
	Поэмэ тухай ойлгосо	1
8.	Н. Дамдинов «Талын дуун».	2
	Хошон үгэ болон сатира тухай ойлгосо.	1
	Ц.Г.Шагжин, Будамшуу	4
23.	Дабталга. Дүн гаргалга.	1

3. Программын байгуулга ба удха

№	Хараалагдаһан сэдэб	Сэдэбэй тайлбари
1.	Оршол. Зохёолой гол нюур – Абари зан – Дүрэ	Литературна зохёол соохи уран найханай дүрэ. «Зохёолой гол нюур», «абари зан» тухай ойлгосо.
2.	Буряад арадай XVIII-XIX зуун жэлнүүдэй бэшэмэл зохёолнууд. «Балжан хатан» туужа домог.	Түүхэ бэшэгүүд тухай ойлгосо. Энэ үеын буряад арадай бэшэмэл зохёолнууд соо түүхэтэ зоной дүрэ зураглалга. Хориин 11 эсэгэ тухай тобшо мэдээн. «Балжан хатан» домог, удха, байгуулга.
3.	Нургаалай зохёол. Эрдэни-Хайбзун Галшиев «Бэлиг-үүн толи».	Нургаалай зохёол тухай юрэнхы ойлгосо. Ринчен Номтоевой намтар. «Аршаанай дунгал» зохёолой үндэһэн, удха, байгуулгын түхэл маяг.
4.	Вандан Юмсунов «Эрдэмтэ Соохор моритой Эрилтэй хаан»	Вандан Юмсунов, тэрэнэй намтар. «Эрдэмтэ Соохор моритой Эрилтэй хаан» үльгэрэй удха. Эрдэмтэ соохор мориной шэдитэ үүргэ.
5.	Уянгын зохёолой гол нюур тухай юрэнхы ойлгосо. Н. Дамдинов «Түрэл хэлэн, түрэнэн дайда».	Уянга тухай ойлгосо үргэдхэхэ ба гүнзэгырүүлхэ. Лирическэ зохёолой автор ба лирическэ герой. Лирическэ герой ба эпическэ зохёолой герой. Н. Дамдинов «Түрэл хэлэн, түрэнэн дайда».
6.	Д. Улзытуев «Буряад хэлэн».	Д. Улзытуев, тэрэнэй намтар ба зохёохы зам. Уянгата шүлэгүүд. Уянгын нюур.
7.	Б.Батхуу «Аялгата найхан буряад хэлэмни».	Б.Батхуу, тэрэнэй намтар ба зохёохы зам. Уянгата шүлэгүүд.
8.	Д.Дамбаев «Хүн тухай дуун»	Д.Дамбаев, тэрэнэй намтар ба зохёохы зам.
9.	Г.Ц.Дашабылов «Талын хүн»	Г.Дашабылов, тэрэнэй намтар ба зохёохы зам. Уянгата шүлэгүүд.
10.	М.Ж.Самбуев «Минии таабай».	М.Ж.Самбуев, тэрэнэй намтар ба зохёохы зам. Уянгын гол нюур.
11.	Ц.-Д. Хамаев «Мэхэшэн», «Худалшан».	Ц.-Д. Хамаев, тэрэнэй намтар ба зохёохы зам. Уянгата шүлэгүүд.
12.		
13.	Ч. Цыдендамбаев «Банзарай хүбүүн Доржо» роман.	Ч. Цыдендамбаев, тэрэнэй намтар ба зохёохы зам. Д. Банзаров – түрүүшын буряад эрдэмтэн. Роман-диологи. «Банзарай хүбүүн Доржо» тухай тобшо мэдээн.
14.	Д.-Р.О.Батожабай, Шалхуу Рабданай хөөрөөнһөө	Д.-Р.О.Батожабай, тэрэнэй намтар ба зохёохы зам, тэрэнэй хөөрөөнүүд тухай
15.	Ц. Номтоев «Шагжын хула»	Ц. Номтоевой намтар, зохёохы зам. «Шагжын хула» туужа. Санжа үбгэнэй болон адуун хүрэгэй эрхим морин – Шагжын хула хоёрой дүрэнүүд. Морин-эрдэни тухай.
16.	Үргэлжэлһэн зохёол болон гол нюур тухай ойлгосо.	Үргэлжэлһэн зохёол, тэрэнэй онсо шэнжэ, илгарал.
17.	Ж. Тумунов «Талын бүргэд».	Ж.Тумуновай намтар, зохёолой удха ба байгуулалта, тэрэнэй гол геройн дүрэ, гаргаһан баатаршалга тухай.
18.	Б. Ябжанов «Хэрмэшэ».	Б.Ябжановай намтар, творческо зам тухай, Доржо хүбүүн Хэрмэшэ хоёрой нүхэсэл тухай, зохёолой уран найханай шэнжэ шанар.
19.	Поэмэ тухай ойлгосо. Н.Г.Дамдинов, Талын дуун	Н.Г.Дамдиновай намтар, творческо зам тухай Поэмэ тухай.

20.	Зүжэгэй зохёолой гол нюур тухай юрэнхы ойлгосо. Ц.Шагжин «Будамшуу».	Драма, литературна род гэхэн ойлгосонуудые үргэдхэхэ, гүнзэгырүүлхэ. Драматическа зохёолой герой ба тэрэнэй бии болгохо хэрэгсэлнүүд. Драма соо авторы үзэл суртал гаргаха аргууд.
21.	Х.х.х. – багшын үзэмжөөр.	
22.	Дабгалга. Дун гаргалга.	

4. Календарно-тематическа түсэблэлгэ

№	Үзэхэ сэдэб	Бүлэгөөр үгтэһэн саг	Сэдэбээр үгтэһэн саг	Болзор түсэбөөр	Болзор үнэн	Бэшэмэл ба аман хэлэлгэ хүгжөөлгын жэшээтэ хүдэлмэринүүд	Нурагшадай бээ даагаад дүүргэхэ жэшээтэ хүдэлмэринүүд
I-дэхи четверть. 24 саг.							
1.	Оршол. Зохёолой гол нюур – Абари зан – Дүрэ		1	2.09 2.09	2.09 2.09	Багшын хөөрөө дэбтэртээ тобшо конспект болгожо бэшэхэ.	Томьёо үгэнүүдэй тодорхойлолгонууды дэбтэртээ бэшэжэ, сээжэлдэхэ. Тусхай толи хэрэглэхэ.
2.	Арадай аман зохеол. Түүхэ домогууд.		1	5.09 6.09	5.09 6.09		
3.	«Балжан хатан» гэнэн түүхэ домог тухай		1	6.09 8.09	6.09 8.09	Үльгэр гэжэ ойлгосодо тодорхой харюу дэбтэр соогоо бэшэхэ.	Үльгэр гэжэ ойлгосодо түшэглэхэ схемэ зураха.
4-5.	Балжан хатан тухай нэгэдэхи түүхэ домог.		2	9.09, 9.09 12.09, 13.09	9.09, 9.09 12.09, 13.09	«Өөрын дайда дулаан, хариин дайда хүйтэн» оньһон үгын үндэһэн дээрэ хөөрөө эмхидхэхэ. Асуудалнуудта харюусаха. Удхаар хөөрэхэ. Асуудалнуудта харюусаха. Балжан басаганай хэлэһэн үгэ тодорхойло.	Конспект бэшэхэ (70-73 н.) Электронно ном хэрэглэхэ. Уншаха. Уншандаа тобшо түсэб табиха.
6.	Балжан хатан тухай хоёрдохи түүхэ домог		1	13.09 15.09	13.09 15.09	Удхаар хөөрэхэ. Асуудалнуудта харюусаха. Нютаг нютагай домогууд тухай хөөрэлдөө эмхидхэхэ.	Тэрэ үеын буряад эхэнэрэй хуби заяан тухай бодомжолхо. «Түүхэдэ ороһон эхэнэрэй дүрэ» гэжэ хөөрөө бэлдэхэ.

7.	Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ, Е.Д.Буджапова «Балжан хатан», эскиз		1	16.09 16.09	16.09 16.09	Уншаанаа, мэдэһэнээ согсолоод, зурагаар ханамжаяа бэшэхэ.	Тэрэ үеын буряад эхэнэрэй хуби заяан тухай бодомжолхо. «Түүхэдэ ороһон эхэнэрэй дүр» гэжэ хөөрөө бэлдэхэ. .Ном соохи зураг һонирхохо
8.	«Бабжа Барас баатар» гэнэн түүхэ домог тухай		1	19.09 20.09	19.09 20.09	Удхаар хөөрэхэ. Асуудалнуудые зохёохо.	Анда нүхэд амитадай зураг зураха.
9-11.	Бабжа Барас баатар		2	20.09, 23.09 22.09 23.09	20.09, 23.09 22.09 23.09	«Бабжа Барас баатар» зохёол соохи яряанай, нютаг үгэнүүдые литературна хэлэндэ тааруулан оруулжа уншажа туршаха. Уншаһан бүлэгтөө асуудалнуудые зохёохо.	Миндаһан дээрэ бэшээтэй «Бүхэ хара шубуун» үльгэр шагнаха. Үльгэр түүрээлгын онсо маяг адаглаха, онсо шэнжэнүүдые илгаруулжа туршаха. Словарна хүдэлмэри дүүргэхэ.
12.	Творческо практикум (Багшын үзэмжөөр).		1	26.09 27.09	26.09 27.09		Домогой удхаар зураг зураха.
13	Һургаалай уран зохёол		1	27.09 29.09	27.09 29.09	Һургаалай зохёолнууд тухай ойлгосотой болохо. ном сооһоо сээжэлдэхэ. Асуудалнуудта харюусаха.	
14-15.	Эрдэни-Хайбзун Галшиев. «Бэлиг-үүн толи» зохёолой үндэһэн, удха, байгуулга.		2	30.09, 3.10 30,09 4.10	30.09, 3.10 30,09 4.10	Уншаһан һургаалайнгаа һургамжа тобшолол гү, али мораль гээшыень элирүүлхэ. Асуудалнуудта харюусаха.	Һургаалнуудай тобшо сахим ном бүридхэхэ. Буряад хэлэнэй сахим һураха ном хэрэглэхэ.
16.	Творческо практикум (Багшын үзэмжөөр).		1	4.10 6.10	4.10 6.10	Уншаһан һургаалайнгаа һургамжа тобшолол гү, али мораль гээшыень элирүүлхэ.	Һургаалнуудай тобшо сахим ном бүридхэхэ. Буряад хэлэнэй сахим һураха ном хэрэглэхэ.

						Асуудалнуудта харьюусаха.	
17	Буряад арадай XVIII-XIX зуун жэлнүүдэй бэшэмэл зохёолнууд.		1	7.10 7.10	7.10 7.10	Угай бэшэгууд, замай тэмдэглэлнууд тухай хоорэлдэхэ	
18.	Вандан Юмсунов, тэрэнэй намтар.	7	1	10.10 11.10	10.10 11.10	Асуудалнуудта харьюусаха. Конспект бэшэхэ.	В. Юмсунов тухай Интернет сооһоо материал оложо, элидхэл хэхэ.
19	«Эрдэмтэ Соохор моритой Эрилтэй хаан» зохёол тухай.		1	11.10 13.10	11.10 13.10	Зохеол юун дээрэ үндэһэлэн бэшэгдээб гэжэ анхарха.	Зохеол юун дээрэ үндэһэлэн бэшэгдээб гэжэ анхарха.
20.	«Эрдэмтэ Соохор моритой Эрилтэй хаан». 1-дэхи бүлэг.		1	14.10 14.10	14.10 14.10	Словарна хүдэлмэри хэхэ (хуушарһан, түүхын үгэнүүд). Удхаар хөөрэхэ. Асуудалнуудта харьюусаха.	Үльгэр соо хэрэглэгдэһэн магтаал тайлбарилха.
21.	2-дохи бүлэг.		1	17.10 18.10	17.10 18.10	Словарна хүдэлмэри хэхэ (хуушарһан, түүхын үгэнүүд). Удхаар хөөрэхэ. Асуудалнуудта харьюусаха. Тобшо түсэб табиха. Үльгэрэй гол нюур хэн бэ гэжэ зүбшэн хэлсэхэ. Характеристикэ үгэхэ. Дүрэнүүдэй характеристикэ	Зохёолой гол нюурнуудай абари зан харуулһан эпитедүүдые олохо.

						бэшэхэдээ, цитатануудыг хэрэглэхэ.	
22.	3-дахи, 4-дэхи бүлэгүүд.		1	18.10 20.10	18.10 20.10	Словарна хүдэлмэри хэхэ (хуушархан, түүхын үгэнүүд). Удхаар хөөрэхэ. Асуудалнуудта харюусаха. Эрдэмтэ соохор мориной шэдитэ үүргэ харуулха. Дүрэнүүдэй характеристикэ бэшэхэдээ, цитатануудыг хэрэглэхэ.	Зэргэсүүлгын ажал дүүргэхэ. Агуу Ногоон, Балжан хатан дүрэнүүдтэй энэ үльгэр соохи эхэнэр хүнэй дүрэ зэргэсүүлэн хөөрэхэ (Е.Д. Будожаловагай «Балжан хатан» зураг хэрэглэхэ).
23.	7-дохи бүлэг, 12-дохи бүлэг		1	21.10 21.10	21.10 21.10	Словарна хүдэлмэри хэхэ (хуушархан, түүхын үгэнүүд). Удхаар хөөрэхэ. Асуудалнуудта харюусаха. Тобшо түсэб.	Үльгэрэй али нэгэн хэхэг хэрэглэжэ, «Би -режиссер» гэхэн проект бэлдэхэ.
24.	Творческо практикум (Багшын үзэмжөөр). Шалгалтын хүдэлмэри (Багшын үзэмжөөр).		1	24.10 25.10	24.10 25.10		
25.	Н. Дамдинов «Түрэл хэлэн, түрэхэн дайда».		2	25.10, 28.10 27.10, 28.10	25.10, 28.10 27.10, 28.10	Уран найханаар уншаха. Энэ шүлэглэлэй урда үзэхэн шүлэглэлхөө илгаа харуулха. Шүлэглэлэй хэлэгшэ ба хэлэгшэдыг элирүүлхэ. Гол нюурай абари зан, дүрэ гаргаха.	Словарна хүдэлмэри. Н. Дамдиновай оршуулгануудыг оложо уншаха.

II-дохи четверть. 21 саг.							
1.	Класшаа гадуур уншалга		1	7.11 8.11	7.11 8.11	Уран найханаар уншаха. Энэ шүлэглэлэй урда үзэһэн шүлэглэлһөө илгаа харуулха. Шүлэглэлэй хэлэгшэ ба хэлэгшэдые элирүүлхэ. Гол нюурай абари зан, дүрэ гаргаха.	Буряад шүлэгүүдые уран гоёор, сээжээр уншаха. Анализ хэжэ шадаха. Уран аргуудыень олохо г.м.
2-3	Д. Улзытуев «Буряад хэлэн».		2	8.11, 11.11 10.11 11.11	8.11, 11.11 10.11 11.11	Уран гоёор уншаха. «Буряад хэлэн» шүлэгэй уянгын нюур гаргаха. Хоёр уянгата шүлэгүүдые зэргэсүүлхэ. Асуудалнуудта харюусаха.	Д. Улзытуев – буряад уянгын зохёолой жэргэмэл гэхэн сэдэбтэ элидхэл бэлдэхэ. Уншандаа эскиз бэлдэхэ. «Буряад хэлэн» шүлэгэй хэһэг сээжэлдэхэ.
4	Б.Батхуу «Аялгата найхан буряад хэлэмни»		1	14.11 15.11	14.11 15.11	Уран гоёор уншаха. Уянгын гол нюур элирүүлхэ. Асуудалнуудта харюусаха.	Б.Батхуугай зохёохы замаар Интернет сооһоо материал оложо, элидхэл бэлдэхэ.
5	Д.Ц.Дамбаев «Хүн тухай дуун»		1	15.11 17.11	15.11 17.11	Түрэл нюутаг тухайгаа шүлэг найруулха.	
6	Г.Дашабылов «Талын хүн»		1	18.11 18.11	18.11 18.11	Уран гоёор уншаха. Уянгата шүлэгшэн болон уянгын гол нюур хоёрой хоорондохи харилсаа харуулха. Уянгын «би» элирүүлхэ. Асуудалнуудта харюусаха.	Г. Дашабыловай номуудайнь выставкэ гээд презентаци бэлдэхэ. Зохёолго-бодомжолго бэшэхэ.
7	М.Самбуев «Минии таабай»		1	21.11 22.11	21.11 22.11	Уран гоёор уншаха.	М.Самбуевай зохёохы намтарай нэмэлтэ баримтануудые ном

						Зохёолой нэрэ тухай хөөрэлдэх. Уянгын гол нюур элирүүлхэ. Шүлэг соохи гүн ухаанай бодолнууд тухай шүүмжэлэн хэлсэхэ. Асуудалнуудта харюусаха.	сэтгүүл, Интернет сооһоо оложо, конспект бэшэхэ.
8	Ц.-Д.Хамаев «Мэхэшэн», «Худалшан»		1	22.11 24.11	22.11 24.11	Уран гоёор уншаха. Шүлэгүүд соохи гол бодол элирүүлхэ. Шүлэг соо хэрэглэгдэһэн уран аргуудые олохо. Асуудалнуудта харюусаха.	Буряад шүлэгэй онсо шэнжэ тухай хөөрэхэ.
9	Творческо практикум		1	25.11 25.11	25.11 25.11		Түрэл хэлэн, түрэхэн дайда тухайгаа шүлэг зохёодо туршаха.
10	Ч. Цыдендамбаевай намтар ба зохёохы зам. Роман тухай ойлгосо.	11	1	28.11 29.11	28.11 29.11	Конспект бэшэхэ. Хронологическа таблица бэлдэхэ. Буряад зохёолой онсо шэнжэ тухай хөөрэхэ..	Уран зохёолшо тухай элидхэл, презентаци бэлдэхэ.
11	1-дэхи бүлэг, Борхоног, Гуламтын дэргэдэ		1	29.11 1.12	29.11 1.12	Уншаһан бүлэгөөр схемэ зураха. Бишихан Доржодо портретнэ характеристикэ үгэхэ, зураг зураха.	Үшөөтэ нютаг тухай материал Интернет сооһоо олохо.

12	1-дэхи бүлэг, Мархансай, Балдан. Доржо Банзаров – түрүүшын буряад эрдэмтэн. Роман соохи түүхын баримтанууд.		1	2.12 2.12	2.12 2.12	Банзарай хүбүүн Доржо тухай хөөрэхэ. Багшын, хурагшадтай хөөрөө дахажа, тобшоход конспект бэшэхэ.	Электронно ном хэрэглэжэ, Доржо Банзаров тухай реферат бэшэхэ.
13	«Банзарай хүбүүн Доржо» роман. 2-дохи бүлэг. «Аюухан», Банзарай намтарһаа.		1	5.12 6.12	5.12 6.12	Уншаһан бүлэгөөр түсэб табиха. Түүхэтэ дүрэнүүдтэ портретнэ характеристикэ үгэхэ. Тэрэ үе сагай оюутадай ажабайдал тухай бодомжолхо.	Роман соо зураглагдаһан монгол эрдэмтэд тухай Интернетдһээ материалнууды хэрэглэжэ, элидхэл бэлдэхэ.
14	«Банзарай хүбүүн Доржо» роман.2-дохи бүлэг. Хэшэгтэ нагаса. Түрүүшын алхамууд.		1	6.12 8.12	6.12 8.12	Бүлэгэй удхаар асуудалнууды зохёохо. Уншаһан бүлэгөөр түсэб табиха. Асуудалнуудта харюусаха. Н.И. Лобачевскиин дүрэ гаргаха.	Роман соо зураглагдаһан монгол эрдэмтэд тухай Интернетдһээ материалнууды хэрэглэжэ, элидхэл бэлдэхэ.
15	«Банзарай хүбүүн Доржо» роман. 4-дэхи бүлэг. Сэсэгхэн. Сэсэгхэнэй хуби заяан		1	9.12 9.12	9.12 9.12	Бүлэгэй удхаар хөөрэхэ. Асуудалнуудта харюусаха. Доржо Банзаровай диссертаци тухай хөөрэлдэхэ.	Доржын сэдхэлэй байдал зураглан харуулха. Ном сооһоо цитатанууды хэрэглэхэ. Ном соохи
16	«Банзарай хүбүүн Доржо» роман. 4-дэхи бүлэг. Зэмэгүй хүниие нюудаггүй.		1	12.12 13.12	12.12 13.12	Гол нюурай хүгжэлтэ тухай хөөрэлдэхэ. Бүлэгэй удхаар түсэб табиха.	Роман соо зураглагдаһан монгол эрдэмтэд тухай Интернетдһээ материалнууды хэрэглэжэ, элидхэл бэлдэхэ.
17	«Банзарай хүбүүн Доржо» роман. 4-8-дахи бүлэгүүдэй тобшо удха.		1	13.12 15.12	13.12 15.12	Гол геройн портредэй анализ хэхэ. Зохеолой уран аргууды	Багшанар тухай зураглаһые адаглагты, хургагша бүхэнэй дүрэ зураглагты.

						элирүүлхэ. Асуудалнуудта харюусаха.	
18	«Банзарай хүбүүн Доржо» роман. 9-дэхи бүлэг, Арюухан халхин, Шэдитэ таха		1	16.12 16.12	16.12 16.12	Ном соо үгтэһэн бүлэгүүдэй удхаар түсэб зохёохо. Эпитет, метафора, оньһон үгэ г.м.хэрэглэһыень элирүүлэгты.	Чимит Цыдендамбаев-үгын искусствын еһото эзэн гэһэн хөөрэлдөө бэлдэхэ.
19	«Банзарай хүбүүн Доржо» роман. 10-дахи бүлэг, Олоной нэгэн, Үглөөгүүр.		1	19.12 20.12		Николай Александрович Бестужев гэһэн сэдэбээр Сахим юртэмсэһөө иатериал хэрэглэн, хөөрөө юэлдэхэ.	Доржо Банзаров-бурядай түрүүшын эрдэмтэн гэһэн мэдэсэтэй Буряад хэлэнэй сахим нураха ном сооһоо танилсаха.
20	«Банзарай хүбүүн Доржо» роман. Бүлэгүүдэй удхаар... Багшын үзэмжөөр		1	20.12 22.12		Асуудалнуудта харюусаха. Тобшо түсэб бэшэхэ.	Доржо Банзаров-ерээдүйн эрдэмтэн гэһэн сэдэбээр романай удха хэрэглэжэ, элидхэл бэлдэхэ.
21	Четвертин дүн.		1	23.12 23.12			
III-дахи четверть. 30 саг.							
51.	Үргэлжэлһэн зохёол болон гол нюур тухай ойлгосо. Туужа.	24	1	9.01		Үргэлжэлһэн зохёол, тэрэнэй түхэл, жанрууд тухай ойлгосотой болохо.	Үргэлжэлһэн зохёолой илгарал гэжэ түшэглэлгын схемэ бэлдэхэ.
	Д. О. Батожабайн намтар ба зоһеохы зам. “Шалхуу Рабданай хөөрөөнһөө” гэһэн зоһеолой удха.		6	10.01 13.01 16.01 17.01 20.01 23.01		Автобиографическа зоһеол гээшэ юун гээшэб гэжэ ойлгосотой танилсуулха. Нурагшадта тэрэ үеын түүхын амисхаалай мэдэрэл түрүүлхэ. Гол геройн портредэй анализ хэхэ. Зоһеолой уран аргууды	«Хүхюу буряад» гэһэн мурьсөөндэ бэлдэхэ. Х.Намсараевай намтар ба зоһеохы замаар элидхэл бэлдэхэ.

					элирүүлхэ. Асуудалнуудта харюусаха.	
	Рабданай нүхэд ба тэрэнэй уршагта ябадалнууд. Колхозой ажабайдал үхибүүдэй хуби заяанда..		4	24.01 27.01 30.01 31.01	“Хүн болохо багаһаа, хүлэг болохо унаганһаа” гээшын удхын тайлбарилха. Хани нүхэдэй хүнэй наһанда ямар нуури эзэлдэгынйт ойлгуулха. Тэрэ сагай эрилтэнүүд тухай хөөрэхэ.	“Хани нүхэд гээшэ хамта алхалха золтой” гэхэн сэдэбээр найруулга бэшэхэ.
	Ц. Номтгөвой намтар, зохёохы зам. «Шагжын хула» туужа.	6	1	3.02	Ц. Сампиловай «Боро үдэр» зурагаар хөөрэлдөө үнгэргэхэ. Буряад арадай ажабайдалда морин-эрдэниин үүргэ тухай хэлсэхэ.	Морин тухай мэдээсэл сулгуулха. Арадай аман зохёол, уран зохёол сооһоошье морин тухай олохо (онһон үгэнүүд, магтаалнууд, онтохонууд г.м.)
	Дайн байлдаан боложо байһан газарһаа...		1	6.02	Асуудалнуудые зохёохо. Асуудалнуудта харюусаха. Тобшо түсэб бэшэхэ.	Уншаха.
	Муу хүнэй гарта орожо...		1	7.02	«Мориной муу зан – эзэнһээ...» зүйр сэсэн үгэнүүдэй удхаар хөөрэлдөө эмхидхэхэ. Асуудалнуудта харюусаха. Тобшо түсэб бэшэхэ. Асуудалнуудта харюусаха.	Уншаха.
	Гэртээ бусалга.		1	10.02	Санжа үбгэнэй болон адуун хүрэгэй эрхим морин – Шагжын хула	Уншаха. Буряад сахим ном сооһоо морин эрдэни тухай материал дээрэ үндэһэлэн реперат бэлдэхэ.

					хоёрой дүрэнүүдые элирүүлхэ. Асуудалнуудта харюусаха. Тобшо түсэб бэшэхэ.	
Музей соо. Морин-эрдэни тухай.		1	13.02		Уншаха. Тобшо түсэб. Буряад уран зохёол соохи мориной юрэнхылэгдэһэн дүрэ гаргажа туршаха.	Шагжын хулын, мүн «Айдуурай Мэргэн» соохи Одон Бууралай, «Эрдэмтэ Соохор моритой Эрилтэй хаан» соохи Эрдэмтэ Соохор мориной абари зан зэргэсүүлэн үзэхэ.
Творческо практикум .		1	14.02			
Литературна теори. Хөөрөөн тухай ойлгосо.		2	17.02 20.02			
Б.Ябжановой намтар, творческо зам тухай. «Хэрмэшэ» рассказ.	4	2	21.02 27.02		Дайнай үеын үхибүүдэй хүндэ хүшэр ажабайдал тухай хөөрэлдөө эмхидхэхэ. Асуудалнуудта харюусаха.	Конспект.
Доржо хүбүүн Хэрмэшэ хоёрой нүхэсэл тухай.		1	28.02		Асуудалнуудта харюусаха. Түсэб табиha.	Буряад үүлтэрэй нохой тухай Интернетдээ, номууд сооһоо материал олохо.
Зохёолой уран найханай шэнжэ шанар. Хүн ба байгаали.		1	3.03		Ном соо үгтэһэн бүлэгүүдэй удхаар түсэб зохёохо.	Солбон Ринчиновэй «Хүлээлгэ» гэһэн зураг хэрэглэн, хүбүүнэй нэрэһээ эсэгэдэнь бэшэг бэшүүлхэ.
Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ		2	6.03 7.03			
Ж.Тумуновай намтар ба зохёохы зам. «Талын бүргэд».	4	1	10.03		Асуудалнуудта харюусаха. Ролёор уншаха.	Интерактивна самбар хэрэглэжэ, Ж.Тумуновэй зохёолнуудаар выставкэ-презентаци эмхидхэхэ.

	Зохёолой удха ба байгуулалта.		1	13.03			Уншаха. Түсэб.
	Гол геройн дүрэ, гаргаһан баатаршалга тухай.		1	14.03		Багахан инсценировка бэлдэхэ.	Хэһэг сээжэлдэхэ.
52-53	Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ.		2	17.03 20.03			Дабтаха.
54	Уран уншалга шалгалга. Четвертин дүн гаргалга			21.03			
IV-дэхи четверть. 21 саг.							
55	Литературна теори. Поэмэ тухай ойлгосо.		1	3.04		Поэмэ тухай ойлгосо үгэхэ. Тэрэнэй онсо шэнжыень тодорүүлха.	Конспект бэшэхэ.
56	Н. Г. Дамдинов. “Талын дуун”		1	4.04		Зохеолтой танилсуулха. Уран уншалга хүгжөөхэ., поэмэ шүүлбэрилжэ һургаха, текстын удхаар асуудалнуудта харюу үгэхэ шадабари нарижуулха.	
57 58	Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ. Жаргал гээшэ юун гээшэб?		2	7.04 10.04		Зохеолго-бодомжолго бэшэлгэ.	
59	Творческо практикум.		1	11.04		А. Твардовскиин “Василий Геркин”гэһэн поэмэ болон “Талын дуун”гэһэн поэмэнүүдые зэргэсүүлгэ. Эдэ авторнуудай зохеолнуудай онсо шэнжэ элирүүлхэ.	
60	Литературна теори. Хошон үгэ болон сатира тухай ойлгосо.		1	14.04		Эдэ ойлгосонууд тухай хүүгэдтэ ойлгуулжа үгэхэ. Илгаралыень заажа үгэхэ.	
61-64	Ц. Шагжинай намтар ба зохоохы зам.		3	17.04 18.04		Ц. Шагжинай намтар болон зохоохы зам	Фонохрестомати шагнаха.

	“Будамшуу”гэсэн зохиолой гол удха.			21.04		тобшохоноор хөөрэхэ. Комеди гэсэн жанр тайлбарилха. Зүжэглэмэл зохиолнуудай онсо шэнжэнүүдые элирүүлхэ.	
65-66	Ц. Шагжинай “Будамшуу”гэсэн зүжэг-шог зүжэглэмэл зохиол.		1	24.04 25.04		Ролёор уншалгада анхаралаа хандуулха. Геройнуудай диалог дээрэ үндэһэлжэ, тэдэнэртэ характеристикэ үгэхэ. Комедиин зүрилдөөн гэшые тайлбарилжа хураха.	
67-68	Творческо практикум: Ц. Шагжинай “Будамшуу”гэсэн зохиолтой адли шанартай бусад зохиолнуудын		2	27.04 2.05		Шог зүжэглэмэл зохиолой уран аргуудые олохо.	Сценкэ табиha.
69-70	Класшаа гадуур уншалга.		2	5.02 12.05		Зохиолтой танилсуулха. Уран уншалга хүжөөхэ., поэмэ шүүлбэрилжэ хургаха, текстын удхаар асуудалнуудта харюу үгэхэ шадабари нарижуулха.	
71-72	Холбоо хэлэлгэ хүжөөлгэ		2	15.05 16.05		Зохиолго-бодомжолго бэшэлгэ	
73	Творческо практикум		2	19.05 22.05		зүжэглэмэл зохиолой уран аргуудые олохо.	
74	Жэлэй дүн гаргалга		1	23.05			

5. Нурагшад ай мэдэсэ шадабарийн гол эрилтэнүүд

Нурагшад иимэ юумэ мэдэхэ, шадаха ёһотой:

- уран зохёолшын зохёол соогоо бэшэһэн уран зураглалыг хөөрэжэ;
- үзэжэ байһан зохёолой гол шухала үйлэнүүдые бусад олон юрын үйлэнүүдһээ илгажа;
- зохёол соохи үйлэнүүдэй болоһон шалтагааниие, сагыг, тэрэнэй хойшолонгыг элирүүлжэ;
- үзэжэ байһан зохёолой хэлэнэй уран аргуудыг, байгаалийн зураглалуудыг текст сооһоо илгажа;
- зохёолой геройдо өөрын хэһэн хэрэг, үйлэ, хэлэһэн һанал бодолыг баримталан, характеристикэ үгэхэ;
- уран зохёол ба хрестомати соохи текст зүбөөр, тодорхойгоор уншажа;
- сээжэлдэһэн зохёолоо тодоор, уранаар уншажа;
- багашаг эпическэ зохёол болоод ехэ зохёолой хэһэгүүдые тобшоор, удхадань дүтэрхыгөөр, түүбэрилэн найруулан бэшэжэ;
- зохёолой герой тухай хөөрөжэ;
- багахан эпическэ зохёолой удхаар түсэб табижа;
- өөрынгөө дураар уншаһан зохёол тухайгаа һанамжаяа, ойлгоһоноо өөрынхээрэ хөөрөжэ;
- уран зураашадай гоё һайхан зураг тухай ойлгоһоноо, һанамжаяа хэлэжэ;
- “түрэлхи литература” болоод уншаһан ном соохи тайлбари үгэдэг оньһо хэрэглэжэ.

6. Нурагшалай-методическа хангалга

1. «Буряад хэлэнэй сахим нураха бэшэг». Электронный учебник бурятского языка. «Сансар» студия, 2006.
2. «Буряад хэлээр, уншалгаар, буряад литератураар нурагшад ай мэдэсэ, шадабари, дадал сэгнэхэ эрилтэ». – Улаан-Үдэ: «Бэлиг», 2007.
3. Батуева М.Ш., Ц.Б.Цыренова «Булагай эхин» Улаан Удэ: «Бэлиг», хэблэл, 2006.
4. Дампилова Х. «Буряад литератураар тестнууд». – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» хэблэл, 2003.
5. Ошорова С.А., Балданова С.С. Буряад литература. 7-дохи классай нурагшалай ном-хрестомати. Хоёр хубитай. – Улаан-Үдэ: «Бэлиг» түб, 2014.
6. Санжадаева Г.С «Новые технологии на уроках литературы». – Улаан-Удэ: «Бэлиг» хэблэл, 2006.

**А.Л. Ангархаев “Алтан”
Шалгалтын тест**

1. “Алтан” зохёолой жанр.
А) туужа
Б) роман
В) хөөрөөн
2. А. Ангархаевай түрэн нютаг.
А) Таһархай
Б) Таблангууд
В) Харбяангууд
3. Зохёол соо харуулагдаһан үе.
А) 1902
Б) 1914
В) 1977
4. Дёмин гэжэ хэн бэ?
А) алтанай уурхайнуудай эзэн
Б) түрмэхөө тэрьелхэн хатаржаан
В) Кузнецовой туһамаршан
5. Шоён Дёминдо ямар туһа хүргөөб?
А) амиень абараа
Б) мүнгэ үгөө
В) алтан жалга харуулаа
6. Кузнецов ямар мэргэжэлтэй хүн бэ?
А) эмшэн мэргэжэлтэй хүн
Б) Байгалай хойто бэсын алтанай уурхайнуудай эзэн
В) алтанай харуулшан, газаршан
7. Шоёной басаганай нэрэ.
А) Долгор
Б) Должид
В) Дэжэд
8. Түнхэнэй бөөгэй нэрэ.
А) Моходой
Б) Бабна
В) Шоён
9. Кузнецов ямар гол зорилго урдаа табинхайб?
А) буряад хэлэ үзэхэ
Б) Шоёной нүхэсэхэ
В) Алтанай уурхай бариха
10. Новиков Дёминдо хэн болоноб?
А) хүбүүн
Б) нүхэр
В) хүрьгэн

Энэ хэн бэ?

11. Үшөө залуу аад, оройдоо гушан зургаатайдаа тон олон юумэ мэдэдэг. Хүхэ сагаан нюуртай, туранхай бээтэй... Сибирьтэ түрэншье, ажаһууһаншье хаа, мяха ехээр эдидэггүй...
12. Түхэрээхэн улаан шарайтай, монсогорхон үзүүртэй хамартай, пүсхэгэрхэн уралнуудтай, нахигархан нидхэнүүд дороо бэлтэгэрхэн нюдэдтэй... Тоһоор эльбэжэ байһан мэтэ зөөлэн хоолойгоор айлшадтаяа хөөрэлдэнэ. Ородоор тон найнаар дуугарна.
13. Бүдүүн гар хүлнүүдтэй мяхалиг томо хүн. Бүхэл хүн хэбэртэй. Яһалиг мантан үргэтэй, мархагар ута хамартай, дэлхэй мэтэ үргэн үндэр духатай толгойтой... Бавариһаа гарбалтай эсэгэтэй...
14. Арбаад наһатай басагахан... Соол хара түхэрээн ехэ нюдэдын үхибүүнэй гэхээр булсагархан бэшэ, шобтон хасартай бишихан нюур дээрэнх бүри ехээр илгаран харагдана. Богонихон хуушан самса доронь туранхай, шобхо, ганса яһан ээмынь ойлгогдоно.
15. Хорин таба хүрөөдүй залуухан һамганиинь... Алталиг шара үһэтэй, үндэр сэмсэгэр тэгшэ бээтэй, сэнхир тэнгэрийн үнгэ буляһан ехэнүүд нюдэдтэй...

Хэнэй хэлэһэн үгэнүүд бэ?

16. Баян Хангаймни, ямар хатуубши!
17. Эх! Хүбүүмни, хамарайнгаа үзүүр дээрэ мэнгэтэй хүбүүмни!
18. Аяга сай ууха зуураа алта мүнгээ арьбадханаб!
19. Жаргалтай гээшэб! Иимэ жаргал хэээдэшье үзөөгүйб гэхэдэ болохо. Байгаалимнай хэмгүй баян юм гэжэ ойлгобоб. Тиимэ хадаа хүнэй ажабайдал энэ һайхан дэлхэй дээрэ жаргал, баяраар халижа байха ёһотой!
20. Ши алта олоо хүн гүш, али алтан шамайе олоо юм гү? Архида, хаартада үрихэгүй һаань, юунэй түлөө алтан хүндэ хэрэгтэй юм! Хайрлана гүш? Алтаяа хуурсагтаа абажа орохоёо һанаа гүш?
21. Һайн хүндэ туһалхаар бэлэн байдагби.
22. Һанаха байха һайхан айлшадни! Зөөримнай үшөө үнэр боложо байг гэжэ юрөөе! Бултыемнай алтан жалга, алтан хада угтажа байг!
23. Европо баһал баян. Рур юугээр сэнтэйб. Теэд эзэлэгдэнхэй. Хэнэйшье бэшэ элдин Ази, Сибирь маанадые хүлээжэ хэбтэнэ. Баруун зүгэй хүбүүдые... Һармагшанһаа холо ошоогүй эндэхи зон хүл дороо хэбтэһэн алта тонгойжо абанагүй. Ажал хэжэ шадахагүй. Теэд хара хүдэлмэридэ һургабал миинтэ гарнууд...
24. Дэжэдэй эжын түлөө! Новиковой түлөө!
25. Э-ээ! Манайшни үе саг үнгэршэбэл хаш даа!... Моходоймнайшье үгы... Халаг... Мүнөө урилдаанда табяад шүүһэн мүнгээ тооложо һууха һэн. Мэхэтэйхэн Моходоймнай... Теэд мүнөө харанхы амбаар соо хаалтатай һууна. Хангайн баялиг бү абагты гэгшэл һэм!